צירעה לוקה שש א"ל כל היכא [א]דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי [1]והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דרישי' (א) למה לי [ב]לרבות עצים ולבונה והבשר כל טהור יאכל בשר דסיפיה למה לי לרבות אימורין אימורין מהתם נפקא [ג]דתניא [2]והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' לרבות את האימורין [ד]התם טומאת הגוף בכרת [ה]הכא טומאת בשר בלאו א"ר אבהו א"ר יוחנן [ו]כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי שאם אכל חלב חי שפטור איכא דאמרי א"ר אבהו אמר ר' יוחנן [ז]כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי [ח]שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו שהוא פטור וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור אתמר נמי אמר רב אחא בר [ט]עויה אמר רב אסי א"ר יוחנן הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתן אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינ' [י]אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד ואילו מתותים תאנים ורמונים לא מאי טעמא לאו משו' דלא קאכיל להו דרך הנאתן אמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל ליה דרך הנאתו שפיר אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא אמר אביי [כ]הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן מאי טעמא משום דלא כתיב בהו אכילה מיתיבי איסי בן יהודה אומר [ל]מנין לבשר בחלב שהוא אסור נאמר כאן [3]כי עם קדוש אתה ונאמר להלן [4]ואנשי קדש תהיון לי מה להלן אסור אף כאן אסור ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין אמרת ק"ו ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה אסורה בהנאה בשר בחלב שנעבדה בו עבירה אינו דין שיהא אסור בהנאה

מה

רש"י

צירעה. שרץ העוף היא וגם שורצת על הארץ ויש בה אלו חמש לאוין ומוסיף עליה לאו דשרץ העוף במשנה תורה (יד) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו. שרץ לשון רוחש ונענוע ואינו נראה ואין בהמה וחיה הגבוהין מן הארץ בכלל שרץ הלכך לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' דכתיב בקדושים תהיו[ט] אינו מן המנין דלאו בשרצים כתיב: **והבשר למה לי.** השתא דאמר' קרא לאו לגופיה אתא אלא לאם אינו ענין תינח ואשר יגע בכל טמא לא יאכל והבשר למה לי ומשני לרבות עצים ולבונה לקבל טומאה ואע"ג דלאו אוכלא הוא: **והבשר כל טהור יאכל למה לי.** והבשר יתירא מבעיא ליה דאילו כל טהור יאכל בשר דריש ליה במנחות (ד' כה:) כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר וגו' הניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה יצא בשר שנטמא לפני זריקת דם. לשון אחר בין ברישא בין בסיפא ו' יתירה מיבעי' ליה: **לרבות את האימורין.** שאם נטמאו ואכלן טהור שיעבור עליהן משום ב' לאוין לאו דזרות שאף הכהן זר אצלם ולאו דטומאת בשר ואדלעיל קאי והכי קאמר לא יאכל והבשר נמי שנטמא לא יאכל: **אשר לה'.** קרא יתירא הוא דה"ל למכתב מזבח השלמים וטומאתו עליו וכתיב אשר לה' לרבות אף בשר הקרב לה' שאם אכלו בטומאה ענוש כרת: ומשני **התם בטומאת הגוף.** איירי (ב) והאי וטומאתו עליו מוקמינן לה בזבחים בפרק ב"ש (דף מג:) בטומאת הגוף הכתוב מדבר והכא רבינהו לאזהרת טומאת בשר כשנטמאו הם והוא טהור שיהא מוזהר עליהן והכא ליכא כרת אלא לאו דאימעט מכרת בזבחים בפרק ב"ש [שם]: **אלא דרך אכילתן.** אלא אם כן אכלן דרך אכילתן: **איכא דאמרי.** הא דרבי אבהו אהנאה איתמר ואהנך דאסירי בהנאה: **חלב.** אין דרך הנאתו אלא בהבערה ולמשוח עורות ולא לרפואה וכ"ש אוכל חלב חי: **אין סופגין את הארבעים כו'.** גבי משקין קאי במסכת תרומות וקאמר דאין כל מי פירות קרויין משקין אלא אלו בלבד. אין סופגין את הארבעים על שום מי פירות של ערלה משום דכולהו שלא כדרך הנאתן הוא אלא אלו: **בשלמא אי אשמעינן בפרי גופא.** דאי אכיל שלא כדרכו כגון שבישל אגוזים או אפרסקין ואכלן ואשמעינן דלא מחייב: **שפיר.** שמעינן מינה דאין לוקין אלא כדרך אכילתן אבל השתא טעמא דפטור משום דלאו פרי אכל: **כלאי הכרם.** כתיב (דברים כב) פן תקדש המלאה דמשמע לא תהנה ממנו אלא תשרפנו ופן לאו הוא[י]: **שהוא אסור.** באכילה: **ערלה שלא נעבדה בה עבירה.** בנטיעתה: **בשר בחלב שנעבדה בו עבירה.** כשבישלו ועבר עליו על לאו לא תבשל[כ]:

ערלה

תוספות

צירעה לוקה שש. פ"ה דהא (ג) דכתיב בקדושים אל תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה וגו' לא חשיב ליה דבגדולים איירי[א] דלא כתיב (ד) שרץ ולשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ואינו נראה אלא ע"י שירוצו מפני קטנו וקשה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין נט:) דרשינן וכל חיה הרומשת זה הנחש משמע דרמישה הוה נמי בדבר הרוחש כמו נחש שהולך על גחונו ותי' הר"י דאורלינ"ש דההוא קרא איירי בח' שרצים דאמרינן במעילה בפרק קדשי מזבח (דף טו: ושם) במובדלים ממך דיבר הכתוב דכתיב בסיפא דקרא אשר הבדלתי לכם לטמא והיינו ח' שרצים שהן טמאים: **לרבות את האימורים.** דסד"א אין חייבין עליהם משום טומאה[ב] הואיל ואין ניתרים ודרשינן במנחות בפרק הקומץ את המנחה (דף כה:) הניתר לטהורי' חייבים עליהם משום טומאה להכי איצטריך לרבויינהו מיהו קשה דבמעילה בפ' חטאת העוף (דף י:) דריש התם מאשר יקרב בכל הקדשים הכתוב מדבר ויליף התם אימורים[ט] וכל שאין ניתר לטהורים ורבינו שמשון תירץ דאיצטריך לרבוי' דסד"א דלא יצא איסור טומאה ויחול על איסור חלב: **פרט לאוכל חלב חי.** והא דאמר בגיד הנשה (חולין קג:) אכל נפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית[ג] שאני עוף שהוא רך וחזי לאומלא וחשיב כדרך הנאתו והא דאמר בהקומץ רבה (מנחות כא.) דם שבשלו אינו עובר עליו ופריך אביי מהא דתניא הקפה את הדם ואכלו או שהמחה את החלב וגמעו חייב ומשני כאן שהקפה באור וכאן שהקפה בחמה ולפי הך דהכא צ"ל שהברייתא נלדדים קתני הקפה את הדם בחמה ואת החלב באור דאי בחמה חי הוא ופטור: **אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא.** תימה לר"י דבהעור והרוטב (חולין קכא. ושם) יליף מקרא דאין חייב משום ערלה אלא על היוצא מזיתים וענבים דגמר ערלה פרי פרי מבכורים ובכורים מתרומה ובתרומה כתיב תירוש ויצהר אם כן אמאי איצטריך למימר הכא זיעה בעלמא הוא[ס] וי"ל דהא דאיצטריך למילף התם פרי פרי מבכורים לאו למעוטי שאר משקין איצטריך דמן הדין אפילו תירוש ויצהר לא היה (ה) ליחשב למשקין פרי דזיעה בעלמא הוא כדאמרינן הכא והתם איצטריך למילף שנחשוב משקה של תירוש ויצהר כמו הפרי והשתא א"ש הא דאמר בשמעתין דזיעה בעלמא הוא דהאי טעמא הוא דשמעינן דמשקה אינו כפרי מיהו תימה אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דאורייתא: **אמרת קל וחומר.** תימה היכי אתיא ק"ו לאפוקי מג"ש דנילף מנבילה בג"ש שלא תאסר בהנאה כמו נבילה[ד] ובפרק כל הבשר (חולין קטו.) איכא תנא דיליף הכי וסבר דבשר בחלב לא אסור בהנאה ואור"ת דבההוא קרא דאנשי קדש כתיב ביה נמי איסורי הנאה דמבשר בשדה דרשינן (מ) קדשים שיצאו חוץ למחיצה[ה] וגלי לן ק"ו דגמרינן מקדשים ולא (י)(מנבילה) וא"ת בלא ק"ו נמי מקשינן לחומרא וי"ל דהכא ס"ד לאקשויי לקולא משום דמפורש בהדיא בקרא היתר הנאה דכתיב לכלב תשליכון אותו הקשה הר"י דאורלינ"ש אמאי לא ילפינן מנותר איסור אכילה ואיסור הנאה מקדש קדש דמההוא קדש דנותר דריש ג"ש בפ' לולב וערבה (סוכה מט.) ובפרק כל הזבחים (זבחים כח:) וי"ל דהכא עם קדוש מאנשי קדש דרשי' שהן ענין אחד דקיימא קדושה אגברי אי נמי דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים[ס]: (לעיל) **הכל מודים בכלאי הכרם.** הא דלא קאמר הכל מודים בחולין שנשחטו בעזרה משום דכתיב בהו אכילה דמוזבחת ואכלת נפקא לן ועוד דאיכא מאן דאמר לאו דאורייתא[ט] והא דלא קאמר הכל מודים בבשר וחלב[ו] שמא משום דאין מזהירין מן הדין[ז]: **אמרת ק"ו.** איסור אכילה לא מצי למילף בק"ו מערלה כדאמר בכל הבשר (חולין קטו:) משום דאיכא למימר חורש בשור וחמור וחוסם פי פרה יוכיח דנעבדה בהו עבירה ושרו באכילה אבל השתא דיליף מקרא איסור אכילה ליכא למימר תוכיח דהנהו שרו באכילה:

מה

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ח ופי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה יב:
כה ב מיי' פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה יח:
כו ג שם הלכה יב:
כז ד מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' י טוש"ע י"ד סי' קנה סעיף ג:
כח ה מיי' פ"י שם הלכה כב:
כט ו מיי' פי"ד שם הלכה י טוש"ע י"ד סי' קנה סעיף ג:

תורה אור השלם

1. והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר: ויקרא ז יט
2. והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליי וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: ויקרא ז כ
3. לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליי אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: דברים יד כא
4. ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו: שמות כב ל

מוסף תוספות

א. דרמש שייך בדבר שהוא גדול כמו חיה כמו "בו תרמוש כל חיתו יער" (תהילים קד). תוס' הרא"ש. ב. ושאינו ניתר לטהורים אין חייבים עליו משום טומאה. מי' הר"ן. ג. אלמא חי נמי דרך אכילתו מקרי. שם. ד. דאין גזירה שוה למחצה. תוס' ר"פ. ה. דאסירי באכילה ובהנאה. תוס' שאנץ. ו. דלא כתיב ביה אכילה כדאמר בסמוך. שם. ז. [ו]לית ביה מלקות. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

אכל צרעה שהיא שרץ העוף עובר על חמשה לאוין הללו, הוסיפה עליו התורה לאו אחד, שנאמר וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו, הילכך לוקה שש מלקיות. ופרקינן הני מילי דמוקמינן ליה בלאוי יתירי היכא דליכא מידי למידרש בגופיה. אבל היכא דאיכא למידרש כי האי גונא דרשינן. מכדי כתיב. ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו', והבשר אשר יגע בכל טמא למה לי, לרבות עצים ולבונה שאם נטמאו ישרפו. והבשר כל טהור יאכל בשר תוב למה לי, לרבות אימורין שנטמאו, סד"א כל טהור יאכל בשר כתיב, מידי דכהן טהור מצי למיכליה אם אכלו בטומאה חייב, אבל חלבים דלא יכול למיכלינהו אפילו הוא טהור, אימא לית להו חיוב משום טומאה קמ"ל. (שנינו בתוספתא פ' הזרוע והלחיים והקבה נוהגין בכלאים כו'). ואסיקנא מהאי קרא דכתיב ונפש כי תגע בכל דבר טמא וגו' ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה. ואמרינן לה' לרבות האוכל אימורין בטומאת הגוף שהוא בכרת, ובא הבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, לרבות כהן טהור שאכל בשר קודש טמא שהוא בלאו. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן. וכל שכן דרך אכילתן למעוטי אכל חלב חי, ודרך הנאתן למעוטי מניח חלב של שור הנסקל על מכתו שפטור. אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא אין סופגין ארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים, הא היוצא מן התותים ומן הרמונים לא, משום שאינו דרך הנאתן. ושני אביי שאני הני דזיעה בעלמא נינהו. אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם, כיון דלא כתיב בהו אכילה לוקה עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן. ומותיב עלה איסי בן יהודה מיהא ברייתא דמייתי איסור בשר בחלב בק"ו מערלה.

מסורת הש"ס

א) [בכורות ו:], ב) [לקמן לה. וש"נ ע"ש בפירש"י], ג) [זבחים לו: כריתות כג: לקמן לג.], ד) [עי' תוס' ע"ז יב: ד"ה אלא], ה) [כר רב עויא וכ"א לקמן לג:], ו) חולין קכ: תרומות פי"א [מ"ג], ז) [עי' תוס' ע"ז יב: ד"ה אלא וכו' דאפשר דס"ה בע"ז לוקין אפי' שלא כדרך הנאתן ע"ש], ח) חולין קטו:, ט) [ויקרא כ], י) [שבועות ד.], כ) [שמות כג], ל) וכל שאין לו מתירין כל"ל רש"ל, מ) [מכות יח.], נ) [מתרפה כל"ל], ס) [וע"ע תוס' בכורות י. ד"ה מה להלן],

הגהות הב"ח

(א) גמרא לא יאכל דרישיה דקרא למה לי: (ב) רש"י ד"ה ומשני וכו' איירי דהאי: (ג) תוס' ד"ה צירעה וכו' פ"ה דהא. נ"ב עי' פ' בכל מערבין ד' כח: (ד) בא"ד דלא כתיב בהו שרץ ולשון שרץ וכו' ואינו נראה מפני קוטנו אלא על ידי שירוצו וקשה כצ"ל: (ה) ד"ה אלא וכו' לא הי' ליה ליחשב:

גליון הש"ס

גמ' שאם הניח חלב של שור הנסקל. עיין נדה לב ע"א תד"ה וכשמן: תוס' ד"ה אלא וי"ל כו' דהא דאיצטריך למילף. עי' בספר כתנות אור להגאון בעל פנים מאירות סוף פ' בראשית: תוס' ד"ה הכל מודים. והא דלא קאמר וכו' משום דאין מזהירין מן הדין. עי' ע"ז יב ע"ב תד"ה אלא ולע"ק:

מוסף רש"י

צירעה לוקה שש. שהיא שרץ העוף ולקי בכל הני חמשה, מוסף עליו וכל שרץ העוף שקץ הוא לא יאכל במשנה תורה, והאי דכתיב בקדושים תהיו ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש, לא חשיב ליה, דבבהמה וחיה ועוף גדולים משתעי ולא בשרצים דלא כתיב בהו, לשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ואינו נראה אלא על ידי שירוצו וריחושו מפני קוטנו (ערובין כח. ובעי"ז מכות טז:). והבשר וכו' לרבות עצים ולבונה. והבשר כל טהור יאכל וגו', וי"ו יתירה, לרבות עצים ולבונה של קודש לטומאה, וקאי אדלעיל והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והבשר (לקמן לה.). או: והבשר יתירה הוא דהא רישיה דקרא בבשר משתעי, לרבות עצים ולבונה לקבל לטומאת אוכלין (חולין לו:) לטומאת עצמן דחיבת הקודש מכשרתם לשוינהו אוכלא ואע"ג דהני לאו בני אכילה נינהו (זבחים לד.) דעצי המערכה מקבלים טומאה, מדרבנן היא משום חיבת הקודש וקרא אסמכתא בעלמא דהא עצים בעלמא לא מקבלי טומאה (מנחות כא. וקב: וחולין לג.). **לרבות אימורין.** להתחייב כרת האוכלן בטומאת הגוף, דאשר לה' יתירא הוא למידרש ביה דבר שהוא עולה לגבוה (זבחים לו:).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ערלה לא היתה לה שעת הכושר. שהפרי הזה מגע בתיסור וגמר בתיסור תאמר בנשר בחלב שיש לו שעת הכושר קודם שניתן בחלב: **כלאי הכרם יוכיחו.** בשלמא תוקין[ס] פריך וניתח עלה תוכיח ומזר הדין והתם מתרץ לה בכל הנשר ולקמן פריך וניתח מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר: **ותסוף תיפוך.** דכלאי הכרם תלוקין להתחיל משהר תיסורין ליפרוך תסי: **ותיבי.** תמר לך תיבי ליפרוך תיבי נקיימה לתילתיה דלא נילף נשר בחלב מיניה ניתח תאמר בנשר בחלב כו' תסגיה היה התם נמי לוקין עליו תפי' שלא כדרך הגתתה: **מגבילה.** וגבילה תחלה כתיבא ביה. וגבילה לאו דוקא קתמר דהא מטריפה גמרינן לה. ויש תפרשים דתסוס דהתי טריפה דקרא תיירי בתבר ובנשר המדולדל בה ותתוס בתלמידן בנשתה התקשה ליל (חולין עג.): קרי ליה וגבילה דתתי לגבילה דלא משתתו בתחיטה ותין גרתה לי דטריפה נתי לא תיתתריא בתחיטה ותי תסוס דלא תיטתריא הכך נתי לא תיטתתו: **ותידך.** תניי תתר לך לתכי לא כתיב תכילה בגופו ללתדך שלוקין כו' תלכך לא תני פריך תתתר בנשר בחלב כו': **וליפרוך תה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר.** וקא סלקא דעתך שתין נתתרין תלא גידוליהן ולכן לא היתה להן שעת הכושר: **ותה תומרת.** תלכך פריך הכי תתע תיטה כלאי הכרם עיקרן תתר תלא תלוקין תה עיקר הזריעה עתתה נתתרה וחריעה היתה לה שעת הכושר כל ימית עד שנתרשה. י"מ דתתי תקשה נתי יש שתף הזריעה נתתרת תלא תבור שתעת זריעה נתתרת וכך שתעתי תבל ר"ת להעתידה דתיניתי לן לפרושי הכי תה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר תעטה שתו לכלל כלאים תתר בנשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר תעטה שתו לכלל זה לתם שוריטו כל היום בחלב תיטו נתתר בכך ותתני עיקרן נתתרו ולא תעזרטו וכתה גתגומיים יש בה תלא לטעתת ללא תיעזה בתלב[ס] תשום לתכתי לא בשר בחלב תתר לתתר תלא תתר בחלב תתר בחלב: **ותם ניחה.** דכלאי הכרם תלוקין להתחיל משהר תיסורין ליפרוך תתי: **ותיבי.** תמר לך תיבי ליפרוך תיבי נקיימה לתילתיה דלא נילף נשר בחלב תתר בנשר בחלב תתר בחלב כתיבה בה. וגבילה לאו דוקא קתמר דהא מטריפה גמרינן לה. ויש תפרשים דתסוס דהתי טריפה דקרא תיירי בתבר ובנשר המדולדל בה ותתוס בתלמידן בנשתה המקשה לילך (חולין עג.): קרי ליה וגבילה דתתי לגבילה דלא משתתו בתחיטה ותין גרתה לי דטריפה נתי לא תיטתריא בתחיטה ותי תסוס דלא תיטתריא הכך נתי לא תיטתתו: **ותידך.** תניי תתר לך לתכי לא כתיב תכילה בגופו ללתדך שלוקין כו' תלכך לא תני פריך תתתר בנשר בחלב כו': **וליפרוך תה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר.** וקא סלקא דעתך שתין נתתרין תלא גידוליהן ולכן לא היתה להן שעת הכושר: **ותה תומרת.** תלכך פריך הכי תתע תיטה כלאי הכרם עיקרן תתר תלא תלוקין יותר, דכלאי הכרם תין נטלים עד שיטו בו תתתים היטר ותשבח דיטר תתתר תל תיטר, ותל שכן שבול הירק לו גרעיני תזרעים בתוכו, דסוו לטו תתר ותשבח דיטר תתתר תתתים היו תיטר, תתתר, ותל שכן תם הוסיף יותר, דכלאי הכרם תין נטלים עד שיטו בו תתתים היטר ותשתל תל תיטר (שם). **כתיב הזרע.** משתע זריעה עתתה (שם). **וכתיב המלאה.** משתע תילויו ותוספתו (שם), זריזו תעיקרו. בתוך הכרם נתתר תיל בהשרשה (שם). **דרוע ובא.** שהיו נשרש כשר בהיטר תון לכרם בעינן תלתה (שם). **למה נאמר בכל תארך.** יתתר התניא שתכן ותל שכן שתיטו תניה לך יותר תכל תאריך (יומא פב.). **לכך נאמר בכל תארך.** תן התניא עליך (ברכות סא:) לומר תשל שתכתו תניה לך יותר תכל התניא לך (סנהדרין עד:).

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר. הקשה ריב"ן ז"ל היתה שעת הכושר קודם שניתן בחלב ואסור בהנאה מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת תאמר בבשר בחלב שאינו ענוש כרת כלאי הכרם יוכיחו שאין ענוש כרת ואסור בהנאה ואם איתא ניפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן ואביי תאמר במאי תאמר בבשר בחלב שאין לוקין עליו אלא דרך הנאתו[א] אמו בבשר בחלב אכילה כתיבה ביה ואידך דקא מותיב לה סבר לתכי קא גמר מנבילה מה נבילה דרך הנאתה אף בשר בחלב דרך הנאתו ואביי לתכי לא כתב אכילה בגופו לומר שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתו וליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה לו שעת הכושר א"ר אדא בר אהבה זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרין הואיל והיתה להן שעת הכושר קודם השרשה מתיב רב שמעיה[ס] המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור הוסיף אין לא הוסיף לא אמר רבא תרי קראי כתיבי כתיב[ב] הזרע וכתיב המלאה הא כיצד[ג] זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא א"ר יעקב א"ר יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה היכי דמי אי נימא דאיכא סכנה אפילו עצי אשירה נמי ואי דליכא סכנה אפילו כל איסורין שבתורה נמי לא לעולם דאיכא סכנה ואפי' הכי עצי אשירה לא[ד] דתניא ר' אליעזר אומר אם נאמר[ה] בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך אלא לומר לך אם יש אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך (ו) ויש אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך כי אתא רבין אמר רבי יוחנן [ד]בכל מתרפאין[ז] חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות

מעלה היתה לה שעת הכושר שנאסרה בהנאה משהרשיתה ואפילו הכי אמרינן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה, שנאמר בכל נפשך אפילו נוטל נשמתך. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מע"ז

ו) דבתי רבינו הוא בפ' ה"מ שהוסיף בריש"י בתן ד"ה זתת תומרת ותולי דרש"י פין בזה על דבתי הר"ש ז"ל תלו.

ל א מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הל' י יפ טוש"ע שם סעי' ב:

לא ב מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הל' יג טוש"ע יו"ד סי' לט סעיף ט:

לב ג מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף ח:

לג ד מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הל' ו סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנה סעיף ב וכ"מ בתן ובע"ז פ"ב ה' ט"ו:

ס) תולין קטו. בלאו' פ"ז מ"ת, ב) [ממלאכה וכתיב תזרע וכן פיתח בתולין קיו. וכ"ב בפירש"י דסכלן], ג) ברכות סב: יומא פב. סנהדרין עד., ד) [ער' תוס' סוטה י: ד"ה נוח], ה) [קרח יח כט], ו) בס"א: דמינות, ז) בס"א: ישו, ח) בס"א: מינאה,

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם יש תסם שממנו תניב:

גליון הש"ס

ברש"י ואת אומרת. משום דאבתי לאו בשר בחלב. עי' מגתות קנ: בתש"י ד"ה טוחלו ובתוספו' שם ד"ה פיגול:

מוסף רש"י

המעביר עציץ נקוב. תרעיס בו ותעבירו בכרם, וכיון דנקוב הוא יונק תן הכרם (תולין קכז.). **הוסיף מאתים.** תוסיף בתוך הכרם תתד ממאתים שנגל הירק תו גרעיני תזרעים בתוכו, דסוו לטו תתר ותשבח דיטר תתתר ותל שכן תם הוסיף יותר, דכלאי הכרם תין נטלים עד שיטו בו תתתים היטר ותשתל תל תיטר, תתתר, ותל שכן תם הוסיף יותר, דכלאי הכרם תין נטלים עד שיטו בו תתתים היטר ותשתל תל תיטר (שם). **לא הוסיף.** תתתים תלא פחות תל דסו וכגון שיש בהיטר תתתים בו, דסוי תיטו תתד ותתתים, תותר (שם). **כתיב הזרע.** משתע זריעה עתתה (שם). **וכתיב המלאה.** משתע תילויו ותוספתו (שם), זריזו תעיקרו. בתוך הכרם נתתר תיל בהשרשה (שם). **דרוע ובא.** שהיו נשרש כשר בהיטר תון לכרם בעינן תלתה (שם). **למה נאמר בכל תארך.** יתתר התניא שתכן ותל שכן שתיטו תניה לך יותר תכל התניא לך (סנהדרין עד:). **לכך נאמר בכל תארך.** תן התניא עליך (ברכות סא:) לומר תשל שתכתו תניה לך יותר תכל התניא לך (סנהדרין עד:).

מוסף תוספות

א. שהיתה לו שעת הכושר ואסור בהנאה ואז לא מצי למיפרך שכן ענוש כרת והא שור הנסקל אינו ענוש כרת. תוס' ר"פ. ב. דלאחר שנגנז הוא אסור ולקדים שנגנז נמי שהיה תי היה מחוסר שחיטה. שם. ג. ולי"ל דינא וליתי במה הצד וכו'. תוס' שתן. ד. ואין זה דוחק שהפירוש הוסיפו מאתים ולא העציס דאורחא דמילתא הוי הכי דזמורות כבר הוי גדולות לפני זריעת כלאים. תוס' מתוות שם. ה. [ד]איירי בענבים שעושין מהם יין לנסכים וכי' דדוקא דתרבן שנזרע הוא שהיתה לו שעת הכושר קודם השרשה ומן התרבן אין עושין נסכים. תוס' מגתות ו. ו. כי לפעמים יש כח ביד שדים להטעות כדי לטרדם, אבל בשאינו תולה תועלת בהם יותר מאחרים אלא שאמר לו הבא לי מים או עצים מותר להביא אף מעבודת כוכבים. תוס' ע"ז נז:

תורה אור השלם

1. לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: דברים כב ט

2. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה

רבינו חננאל

ודחינן מה לערלה שכן יכו', תמץ בפסח יוכיח, ופרכינן מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת, כלאי הכרם יוכיחו. ואם איתא נפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן. ופרוך אביי הכי בשר בחלב נמי לוקה עליו אפילו שלא כדרך הנאתו דהא לא כתיבה ביה אכילה. ואיסי אמר לך כיון דבשר בחלב איתקש לנבלה, שנאמר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו, וכתיב ואנשי קדש תהיון לי, ובשר בחלב נמי כאלו אכילה כתיבה ביה. ואביי אדרבה נימא להכי לא כתיב ביה אכילה בגופו לומר שלוקה שלא כדרך הנאתו. ונפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר, תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכשר שאילו שרה בשר בחלב כל היום כולו מותר. ואינו אסור אלא אם בשלו. ודחינן לכלאי הכרם נמי מדלא פריך הכי שמע מינה דהיתה להם שעת הכושר משעת זריעה עד שעת השרשה, ו) כי לא נאסר אלא עיקרן, והן שלשה ימים שהנטיעה קולטת בהן. ומהאי טעמא דייק רב אדא בר אהבה ואמר זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרו. ומקשינן אביי **דכלאי הכרם בהשרשה** נאסרין, **והתניא המעביר** עציץ נקוב בכרם **אם הוסיף** במאתים אסור, כלומר אם הוסיף עציץ זה בכרם כשיעור שיש בו חלק אחד במאתים חלקים כמה שיש בו נאסר, דייקינן מינה מדקתני הוסיף נאסר, מכלל שאם לא הוסיף אפילו השריש לא נאסר. ופריך רבא כתיב המלאה וכתיב הזרע, הא כיצד, אם היה זרוע עד שימלא כדכתיב המלאה, לא היה זרוע אלא כעשיו נזרע בהשרשה, בעת שנזרע זרע בהשרשה נאסר, שנאמר הזרע. אמר ר' אחי, בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה,

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ושפיכות דמים ע"ז הא דאמרן גילוי עריות ושפיכות דמים דתניא א) ר' אומר 1 כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה ב) הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה א נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו ב אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ונערה המאורסה מרוצח ג מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור ושפיכות דמים גופיה מנלן סברא הוא ג) כי ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מרי דוראי אמר לי זיל קטליה לפלני' ואי לא קטלינא לך א"ל ליקטלוך ולא תיקטול מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף לה לברתיה בגוהרקי דערלה אמר ליה ד אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה שלא בשעת הסכנה מי אמור א"ל האי אישתא צמירתא נמי כשעת הסכנה דמיא איכא דאמרי א"ל ד) ה מידי דרך הנאה קא עבידנא איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה אפשר וקא מיכוין לא אפשר וקמיכוין כולי עלמא לא פליגי דאסור לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי ו) כי פליגי דאפשר ולא מיכוין ואליבא דר' יהודה דאמר ז) דבר שאין מתכוין אסור כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי אליבא דר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אביי כרבי שמעון ורבא אמר עד כאן לא קא א"ר שמעון אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר לא איכא דאמרי אפשר ולא מיכוין היינו פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון לא אפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין ואליבא דר' שמעון דאזיל בתר כוונה כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי אליבא דר' יהודה דאמר לא שנא מתכוין ולא שנא שאין מתכוין אפשר אסור אביי כרבי יהודה

ורבא

ושפיכות דמים. כגון אמרו לו הרוג ישראל חבירך ואם לאו תיהרג: מה למדנו מרוצח לנערה המאורסה. והלא פירש בה אונס פטור כדכתיב ה) ולנערה לא תעשה דבר אלא נראה כמי שרוצח בא ללמד כאן ונמצא שהוקש כאן להיות למד מכאן והכי קאמר כרוצח כנערה שניהן שוין כמו והיה כעם ככהן (ישעיה כד) ולא נאמר והיה העם ככהן: ניתן להצילה. ניתן רשות לרואה שהוא רודף אחריה שיצילנה ממנו בנפשו של רודף כדכתיב (דברים כב) ואין מושיע לה הא אם יש מושיע צריך להושיעה בכל אשר יכול אפילו בהריגתו אם אין יכול להציל באחד מאבריו יהרגנו: יהרג. אם אמר לו עו"ג הרוג או תיהרג יהרג ואל יעבור עבירה זו: מרי דוראי. מושל עירי: מאי חזית דדמא דידך סומק. כלומר כלום באתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פיקוח נפש וסבור אתה שאף זו תדחה מפני פיקוח נפשך אין זו דומה לשאר עבירות דמ"מ יש כאן אבוד נפש והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה דילמא של זה חביבה טפי עליו ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה: שייף. מושח: גוהרקי דערלה. בוסר זיתים קטנים משום רפואה דקסבר מותר להתרפאות באיסורי הנאה: אישתא צמירתא. חולי שקורין מלוי"י. צמירתא חם כמו דצמרה צמורי בבבא קמא (דף ס.): דרך הנאתו. לאחר שיתבשלו ויוצא שמנן בבית הבד: מותרת. אין צריך לפרוש הימנה כדמפרש: הכי גרסינן אפשר וקא מיכוין לא אפשר וקא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דאסור. אפשר לו ליבדל וקא מיכוין להתקרב כדי ליהנות כגון ריח של ע"ז או אפילו אי אפשר לו ליבדל ומיהו מתכוין הוא וחביב הוא לו ליהנות: לא אפשר. לו ליבדל ולא קא מיכוין ליהנות דאיכא תרתי להיתר לכ"ע שרי: כי פליגי דאפשר. לו ליבדל ולא נבדל ומיהו לא קא מיכוין: פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון במסכת שבת (דף כב.) בגרירת מטה וכסא וספסל ובמסכת ביצה (דף כג:): דלא אפשר. כגון שצריך לאותן כלים ואין יכול להגביהן על כתיפו ואביי סבר בקטנים נמי שרי רבי שמעון אע"פ שאפשר להגביהן על כתיפו והכי אמרינן במס' שבת ו) ולרבא לא שרי ר' שמעון אלא בגדולים: איכא דאמרי. מודה רבא היכא דלא קא מיכוין אע"ג שאפשר שרי ר' שמעון דבהכי פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון ובין לאביי ובין לרבא לר' יהודה אסור לרבי שמעון שרי: כולי עלמא. אביי ורבא לא פליגי דשרי ואפי' לרבי יהודה: כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין. ומיהו אליבא דר' שמעון דחשיבא ליה כוונה דמתיר אפי' בדאפשר הואיל ולא קא מיכוין אלמא אכוונה קפיד היכא דקא מכוון אע"ג דלא אפשר אסור: ה"ג כי פליגי אליבא דר' יהודה דאמר לא שנא מתכוין ולא שנא אין מתכוין אפשר אסור ולא גרסינן ולא אפשר שרי. דהא לא שמעינן ליה דאמר הכי דאי שמעינן ליה הכי היכי פליג רבא למיסר: אביי כר' יהודה. דקסבר כיון דאסר רבי יהודה בדאפשר אע"ג דלא קא מיכוין שמע מינה לא חשבינן ליה כוונה אלא בדאפשר ולא אפשר תליא טעמא הלכך היכא דלא אפשר אע"ג דקא מיכוין לא איכפת ליה לרבי יהודה:

ורבא

אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור. פי' הבועל אבל היא תיבעל ולא תיהרג דקרקע עולם היא א כדאמר בבן סורר ומורה (סנהדרין עד:) ובריש כתובות (דף ג:) נמי פריך ולידרוש להו דאונס שרי ב ור"י אומר דשפיר גר' תיהרג דהא דמשמע בבן סורר ומורה ובריש כתובות דאונס שרי היינו היכא שהיא קרקע עולם ולא עבדה מעשה אבל לעשות מעשה כגון שאומר לה שתביא הערוה עליה תיהרג ואל תעשה מעשה דמרוצח ילפינן ורוצח לא מיחייב למימסר נפשיה אלא כשאומר לו להרוג בידים אבל אם אומר הנח לזרוק עצמך על התינוק או תיהרג אינו חייב למסור עצמו כדי להציל חבירו דאדרבה איכא למימר מאי חזית דדמיה דחבריה סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי ג ומיהו לדידיה אם אומרים לו הנח לתקוע אותך בערוה יהרג ואל יעבור דלא מצי למימר לא עבידנא מעשה דכיון שתוקעין אותו ואין קישוי אלא לדעת כדאמרי' בריש הבא על יבמתו (יבמות נג.) ומה שהוא מתקשה הוי מעשה ז):

לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא לא פליגי. ללישנא קמא נראה לפרש דכ"ע קאי אאביי ורבא ולא פליגי דשרי היינו לרבי שמעון ולרבי יהודה אסר דהא רבא מוקי פלוגתא דרבי יהודה ור' שמעון בלא אפשר ולא מיכוון דבאפשר קאמר דמודה רבי שמעון דאסור ולאיכא דאמרי לא אפשר ולא מיכוון לכולי עלמא דשרי האי כולי עלמא היינו ר' יהודה ור' שמעון וא"ש דבאיכא דאמרי לא הדר ונקיט אלא מה שמשנה מלשון ראשון ולהכי לא נקט בדאיכא דאמרי אפשר ומיכוון לכ"ע אסור ומיירי כגון דלא הוי פסיק רישיה ד דבפסיק רישיה מודה רבי שמעון וליכא למימר דאפילו בפסיק רישיה שרי הכא ר' שמעון משום דהכא מיירי בגרירה דכלים דליכא אלא איסורא דרבנן שהוא חופר כלאחר יד כדאמר ח) בבמה מדליקין (שבת כט) דהא בשמעתא מייתי עלה מידי דאורייתא כגון מעילה וכלאים ופסול פרה וצ"ל דכל הנהו דמייתי לא הוי פסיק רישיה ולא אפשר דכולי שמעתא נראה לר"י דלא אפשר כדרכו אלא בטורח גדול דהא שילשול האומנין בקופות חשיב לא אפשר והא דאמרינן בכתובות (דף ה:) גבי מהו לבעול בתחלה בשבת דקאמר לר' יהודה דאסור משום דבר שאין מתכוון אע"ג דהוי לא אפשר ולא מיכוין וצריך לומר דההיא סוגיא כרבי ירמיה דבמה מדליקין ט) דאסר לר' יהודה לא אפשר ולא מיכוון אע"ג דאיתותב במאי דאמר קטנים אסורים אפילו לר"ש (איתותב) מ"מ במאי דאסר אפילו בגדולים לר' יהודה לא איתותב: **אביי** כרבי יהודה. נראה דסבר אביי הואיל ואפשר ולא מיכוין אסור ובלא אפשר ולא מיכוין שרי אלמא דאיסור משום דאפשר הוא ומה שהיה בספרים בבמה מדליקין (שבת כט:) ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה אסור שיבוש הוא דבכולי שמעתא שרי טפי לא אפשר מהיכא דאפשר וגדולים היינו לא אפשר אלא גרס ה ד"ה מותר והיינו כלישנא בתרא דהכא דבלא אפשר ולא מיכוין כ"ע ל"פ דשרי:

שאני

מסורת הש"ס

א) [יומא פב. סנהדרין עג. עד.], ב) [שם חולין כח. קח. ערכין טו:], ג) סנהדרין עד. יומא פב:, ד) שבת מא: [נ. פא: קלג. ביצה כג. יומא לד: כתובות ה: ב"ק קיט. כריתות כ:], ה) [דברים כב], ו) [דף כט:], ז) [ובירושלמי פב. הלריכו תוס' טובא. וע"ע תוס' יבמות נג: ד"ה אין אונס], ח) [בפ' כירה מו: כל"ל], ט) [שבת כט:],

לעזי רש"י

מלוי"י [מלווי"ד]. קדחת.

מוסף רש"י

כי כאשר יקום. בנערה המאורסה כתיב (יומא פב.). וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה. שהוא כמשפט הרוצח כן משפט הדבר הזה (שם) וכי מה למדנו מרוצח כאן לפטור את האונס, דקאמר ליה קרא אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש, דמשמע כי היכי דהתם אונס פטור הכי נמי פטורה (סנהדרין עג.). הרי זה בא ללמוד ונמצא למד. הא משמע שזה בא ללמד על הנערה ונמצא שנכתב כאן ללמוד הימנה, כלומר נמצא אף למד, דמשום מילי אחריני איתקוש ותרוייהו ילפי מהדדי (שם). מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו. ניתן רשות למציל להציל מבעילה זו בנפשו של בועל זה להורגו עד שלא בא עליה, דכתיב (דברים כב) אין מושיע לה, הא יש מושיע יושיענה בכל ידי תשועה (יומא פב.). מה רוצח יהרג ואל יעבור. אם אמרו לו הרוג חבירך ואם לאו תהרג אתה, יהרג ואל יעבור עבירה זו (שם ובעי"ז סנהדרין עד.). אף נערה המאורסה. אם יאמרו לו בעול ארוסת חבירך או תיהרג, יהרג ואל יעבור, אבל היא אינה מצווה למסור את נפשה, דהיא אינה עושה כלום דקרקע עולם בעלמא היא, וראיה לדבר אסתר (יומא פב.). ושפיכות דמים גופיה מנלן. דיהרג ואל יעבור (שם פב:). סברא הוא. שלא תדחה נפש חבירו דאיכא תרתי, אבוד נשמה ועבירה, מפני נפשו דליכא אלא חדא, אבוד נשמה, והוא לא יעבור, דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום וחי בהם, משם דיקרה בעיניו נשמה של ישראל, והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא איבוד נשמה, למה יהא מותר לעבור, מי יודע שנפשו חביבה ליוצרו יותר מנפש חבירו, הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות (סנהדרין עד.). מרי דוראי. אדון עירי ונכרי הוה (שם) שלטון של כפר שאני דר שם (יומא שם) דורא, כפר (קידושין ע.). מאי חזית דדמא דידך סומק טפי. מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליוצרך יותר מדם חבירך, הלכך אין כאן לומר וחי בהם ולא שימות בהם, שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה וכאן שיש אבוד נפש חבירו לא ניתן דבר המלך לדחות. שלוה על הלכותיה (סנהדרין עד. ובעי"ז יומא פב:).

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פ"א מהל' רוצח הלכה י]:
לד ב מיי' פ"א מהל' רוצח הל' ו ז סמג לאוין קסד:
לה ג מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הל' ז סמג עשין ה טוש"ע י"ד סימן קנז סעיף א:
לו ד ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קנה סעיף ג [ורב אלפס כאן ובמסכת ע"ג פ"ב דף שלח:]:

תורה אור השלם

1. וְלַנַּעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנַּעֲרָ חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו

גליון הש"ס

גמ' מידי דרך הנא' קעבידנא. עי' בב"ק קא. תוס' ד"ה ולא יצבע: שם כי פליגי דאפשר ולא מיכוין. עי' בחידושי הרמב"ן ע"ג ד' יג ע"א אהא דאמרינן שם דמיתסר מריח ע"ז:

מוסף תוספות

א. כיון דלא עבדא מעשה אינה מצווה למסור את עצמה. תוס' הרא"ש.
ב. ואי גר' הכא תהרג ולא תעבור מאי קפריך ולדרוש להו דאונס שרי והא מחויבת למסור את נפשה קודם שתעבור. תוס' שאנץ.
ג. כיון שאין הורג בידים ולא הוי אלא קרקע עולם בעלמא. תוס' יבמות נג:
ד. כגון שיכול לסתום עצמו שלא יריח. תוס' ר"פ.
ה. מחלוקת בקטנים אבל בגדולים. תוס' שאנץ.

רבינו חננאל

וגלוי עריות ושפיכות דמים, ע"ז היא אשירה הא דאמרן, עריות ושפיכות דמים מנא לן, כדתניא רבי אומר כתיב אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, וכי מה למדנו לרוצח (מעתה), [מנערה] וכי יש לומר אם יקום איש על רעהו ורצחו נפש אין לו דין מות כמו זו הנערה שכתוב בה אין לנערה חטא מות, אלא הרי זו הנערה באת ללמד לאחרים ונמצאת היא למדה. הוקשה זו הנערה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור, כך נערה המאורסה אם יאמר לה אדם השמעי לי ואם לאו הנני הורגך, תיהרג ואל תשמע לו, ואם תפסה ונתחזק עליה, אין לה חטא מות. [אסתר לא נטמ(ע)[א]ה לאחשורוש ברצון. אי נמי לרבא דאמר טעמא דאסתר הנאת עצמו שאני. אם כן כשאמרנו תיהרג ואל תעבור לא אמרנו אלא במתכוין להעבירה וכגון שיש נשים אחרות לפניו. ואחשורוש אעפ"י שהיו כמה נשים לא נתכוין באסתר אלא להנאת עצמו, חדא שלא היה יודע מאיזה עם היתה. ועוד הא כתיב ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות, ואמר רצה לטעון בה טעם בתולה טועם טעם בעולה טועם]. ורוצח גופיה שלמדה ממנו זו הנערה מניין כי הדין אם יאמר לו אנס לך הרוג לך פלוני ואם לאו אני הורגך, שיהרג ואל יהרוג, ואמרינן סברא הוא כההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך וכו'. מר בר רב אשי הוה שאיף גרקי דערלה. פירוש גרגרים של ערלה לברתיה דהוה בה אישתא צמירתא, ואמר ליה לרבינא האי אישתא צמירתא סכנה היא ובמקום סכנה שרי. איכא דאמרי הכי אמר ליה מידי דרך הנאתו קא עבידנא, ושלא כדרך הנאתן שרי. איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, כגון שהיה עובר כנגד ע"ז והריח ריח בשמים של ע"ז, אביי אמר מותר רבא אמר אסור. כל היכא דאפשר, כלומר אם יש דרך אחרת ואפשר לו שלא יעבור משם ומתכוין לעבור משם כדי ליהנות מן הריח של ע"ז, כולי עלמא לא פליגי דאסור, אבל אין דרך אחרת ולא קמכוין להנות כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי דאפשר לו שלא יעבור משם וכשעובר משם אינו מתכוין ליהנות, ועלתה זו בתיובתא דרבא. אבל אי לא אפשר ומתכוין קיימא לן דאסור כרבא.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ורבא [א]אמר לך עד כאן לא קאמר ר' יהודה שאין מתכוין כמתכוין אלא לחומרא אבל מתכוין כשאין מתכוין לקולא לא אמר אביי מנא אמינא לה דתניא אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה [ב]יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו והא הכא דלא אפשר ומיכוין ושרי ורבא אמר שאני היכל דלתוכו עשוי אמר רבא מנא אמינא לה (דתניא) [ג]לולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים שבהן משלשלין את האומנים בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין ואסור ותסברא והאמר ר' שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא [ד]קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה אלא מעלה עשו בבית קדשי הקדשים איכא דאמרי אמר רבא מנא אמינא לה דתניא אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא מאי לאו לאותן העומדין בפנים דלא אפשר וקא מיכוין ואסור לא לאותן העומדין בחוץ גופא א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וריח אין בו משום מעילה והא תניא [ה]המפטם את הקטורת להתלמד בה או למוסרה לציבור פטור [ו]להריח בה חייב והמריח בה פטור אלא שמעל אלא אמר רב פפא קול ומראה אין בהן משום מעילה לפי שאין בהן ממש [ז]וריח לאחר שתעלה תמרותו אין בו משום מעילה הואיל ונעשית מצותו למימרא דכל היכא דנעשית מצותו אין בו משום מעילה והרי תרומת הדשן דנעשית מצותה [ח]ויש בה משום מעילה דכתיב [1]ושמו אצל המזבח שלא יפזר ושמו שלא יהנה משום דהוו תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין תרומת הדשן הא דאמרן בגדי כהונה דכתיב [2]והניחם שם [ט]מלמד שטעונין גניזה הניחא לרבנן דאמרי מלמד שטעונין גניזה אלא לר' דוסא דפליג עלייהו דאמר אבל ראוין הן לכהן הדיוט ומאי והניחם שם שלא ישתמש בהם ביום כפורים אחר מאי איכא למימר משום דהוו תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד [י]וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר תרי מיעוטי כתיבי כתיב ושמו וכתיב [3]הערופה ת"ש הכניסה לרבקה ודשה כשירה בשביל שתינק ותדוש פסולה והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין וקתני פסולה שאני התם דכתיב [4]אשר לא עובד בה מכל מקום אי הכי אפילו רישא נמי

הא

רש"י

ורבא אמר לך עד כאן. לא שמעת ליה לרבי יהודה דלא אזיל בתר כוונה אלא דלא פטר ליה משום אין מתכוין בדאפשר דמתכוין אסור לדברי הכל ומשוי שאין מיכוין כמתכוין לחומרא לאסור אבל דלא חשיבא ליה כוונה דמשוי מכוין כשאין מתכוין לקולא כגון דלא אפשר בשאין מתכוין שרי ונישרי נמי רבי יהודה במתכוין דלא חשיב כוונה כלל הא לא שמעת ליה: ההיכל גובהו מאה אמה וצילו הולך למרחוק מאד ברחוב שלפני הר הבית ומתוך שרחוב גדול היה ומחזיק בני אדם הרבה היה דורש שם מפני החמה שאין לך בית המדרש מחזיקן: **דלא אפשר.** מלדרוש לרבים הלכות החג: **וקא מיכוין.** ליהנות מצל הקודש: **דלתוכו עשוי.** ואין הנאת צילו נאסרה דאין זה דרך הנאתו: **לול.** ארובה שבעלייה היורדת לבית קרי לול: **האומנין.** כשיש בדק בחומת בית קדשי הקדשים: **יזונו.** לשון הנאה כמזונות שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה: **והא הכא דלא אפשר.** שלא ירדו לתקן ואפילו הכי צריך לתת אותן בתיבות שלא יוכלו להסתכל אנה ואנה דילמא מיכווני ליהנות ואסור: **קול.** של כלי שיר שהן הקדש: **וריח.** הקטורת: **אין בהן משום מעילה.** דאורייתא הואיל ואין בהם ממש וכיון דמדאורייתא שרו כי לא אפשר כגון הכא אמאי אטרחינהו רבנן אלא מעלה בעלמא הואי: **העומדים בפנים.** לשמש דלא אפשר מלעמוד שם ואסור להו להיות מתכוונים: **לאותן העומדים בחוץ.** קאמר אין מעילה הא איסורא איכא אבל לעומדין בפנים אפילו איסורא ליכא: **המפטם את הקטורת.** קטורת זרה שאינה של ציבור: **אם להתלמד בה או למוסרה.** אחר פיטומה לציבור פטור מכרת אבל אם דעתו להצניע לצורכו להריח בה ועשאה בסממנין הכתובים חייב כרת דכתיב (שמות ל) איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת: **והמריח בה.** בקטורת של ציבור פטור מכרת ומחטאת דלא חייבה תורה אלא מפטם להריח: **אלא שמעל.** שנהנה מן הקודש ומביא אשם מעילות: **קול ומראה.** אין בהם ממש ופטור לעולם: **וריח.** יש בו ממש בסממנין לפיכך חייב ודקא אמר רבי יהושע פטור לאחר שתעלה תמרתו במקדש קאמר דמשום דנעשית מצותו ואין צורך גבוה עוד בה יצתה מכלל קדשי ה' וברייתא במריח בה בביתו שנותן ממנה על הגחלים: **תמרתו.** עמוד עשנו: **תרומת הדשן.** בכל יום היה נוטל מלא מחתה ונותנה אצל המזבח והיא נבלעת במקומה כדכתיב והרים את הדשן וגו' [ויקרא ו] ואסורה בהנאה ומועלין בה כדכתיב ושמו אצל המזבח אלמא טעונה גניזה: **ובגדי כהונה.** ארבעה בגדי לבן שכהן גדול נכנס בהם לפני ולפנים ביום הכפורים דאסורין שוב להשתמש בהן כדכתיב והניחם שם: **הא ניחא לרבנן.** פלוגתייהו במסכת יומא (דף כד.): **כשירין הם לכהן הדיוט.** כל השנה שהן הן הבגדים הראויין לשימוש הדיוט כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט: **עגלה ערופה.** כתיב שם [דברים כא] דמשמע שם תהא קבורתה: **אלא למ"ד מלמדין.** ר' יהודה במסכת סנהדרין בשלהי ארבע מיתות (סז:): **הכא מיעוטי כתיבי.** בהני למימרא דלא תיגמר מינייהו ושמו לזה ולא לאחר הערופה ולא לאחר דבר אחר: **הכניסה לרבקה.** עגלה ערופה. רבקה קופל"א בלע"ז שקושרין ארבע פרות ביחד: **ודשה.** תבואה עם חברותיה: **כשירה.** שלא נתכוין לכך ולאו עבודה היא: **ואם נתכוין שתינק ותדוש פסולה והכא לא אפשר.** שלא יכניסנה שתינק וכי מתכוין שתינק ותדוש פסולה: **אשר לא עובד בה מכל מקום.** דאע"ג דבעלמא לא מיתסר הכא אסור:

הא

תוספות

שאני היכל דלתוכו עשוי. פ"ה ואין הנאת צילו נאסרת שאין זה דרך הנאתו וא"ת והא לא כתיב אכילה ואפילו שלא כדרך הנאה יהא אסור וי"ל דמעילה ילפינן [ט]חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה [א] והא דאסר בפ' כל הצלמים (ע"ז מח:) ליתב תחת אשירה משום דאשירה לצל עשויה והיא דרך הנאה ועוד דגבי ע"ז לא כתיב אכילה [ב]: **והא הכא דלא אפשר וקמיכוין ואסור.** ה"מ אביי לאוקמא כרבי שמעון דאליבא דרבי יהודה פליגי [ג]: **ותסברא והאמר רבי שמעון בן פזי קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה.** פ"ה וכיון דמדאורייתא שרי כי לא אפשר אמאי אטרחוה רבנן וקשה לר"י הא בגרירה דליכא איסורא דאורייתא [ד] ופליג רבא ואסר בלא אפשר ומיכוון ומאי קא מוכיח אביי לרבא וי"ל דה"פ כיון דלא אסירי אלא מדרבנן א"כ כשהוא לצורך כגון לתקן בית קדשי הקדשים סברא הוא דאפילו איסורא דרבנן ליכא: **מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא.** תימה דבפרק החליל (סוכה נג. ושם) תניא אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה והשמן והפתילה היו של קודש כדתנן התם ובירושלמי דייק מינה דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה [ה]: **לאותן העומדים בחוץ.** ליכא איסורא אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר דהא אמרינן (יומא דף לט:) לא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטורת [ו]: **כתיב הכא ושמו וכתיב התם הערופה.** תימה לר"י אמאי איצטריך תרי מיעוטי בחד סגי דלהכי כתביה דלא למילף מינייהו [ט] וי"ל דאי לא כתיב אלא חד מיעוטא לא הוה מצי למעוטי אלא מילתא דלא דמי כל כך למיסר אבל מילתא דדמי למיסר לא להכי איצטריך תרווייהו: **הכניסה לרבקה.** בתוספתא תני ליה גבי פרה:

הא

מסורת הש"ס

א) [צ"ל דתנן], ב) מדות לז. [פ"ד מ"ה], ג) כריתות ו., ד) תמורה לד. לקמן כז: [ע"ש] וגי' רש"ל ושמו אצל המזבח שלא ימעלו בה אחרים אלא שיהא כולו אצל המזבח משום דהוי., ה) כריתות ו. חולין קיז. מעילה יא: זבחים מו. יומא יב: כד. ס., ו) [לקמן מה. יומא ס. קדושין כד. לד: לה. לז: מב: מג. נח. גיטין עו. מיר לז: ע"ז נד: סנהדרין מה: סז: עב: שבועות כו: זבחים כד. מו. מ. בכורות מט. ערכין יד: חולין סח: קיג: קיז. כריתות ו. מעילה יא:], ז) ב"מ ל., ח) [ועי' תוס' ע"ז מח: ד"ה לא ישב], ט) [בתוספות חולין קיג: ד"ה ועוין כו' עוד שם קיז: וכן בזבחים מו. הניחו דבר זה בתימה אמנם במעילה יא. תירצו בשם ה"ר פרץ ע"ש וכן ביומא ס. האריכו בביאור זה].

תורה אור השלם

1. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג

2. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז כג

3. וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל הֶחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בַנָּחַל: דברים כא ו

4. וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הֶחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל: דברים כא ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפליג עלייהו ואמר אבל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שאני. חטא חטא מתרומה. עי' שאגת אריה סי' עו ובתוס' (ר"פ כל הצלמים ד"ה יומתו) [ר"פ כל הזבחים דף ע. ד"ה אחת בריבוע יומתו כולן]:

מוסף רש"י

קול. הנהנה מקול הכנורות ונבלים של כלי שרת, ומראה. הנהנה ממראה יפה של היכל, וריח. הקטרת (כריתות ו.). הואיל ונעשית מצותו. אין מועלין בו כיון דלית ביה צורך גבוה לא קרינן ביה קדשי ה' ובמעילה כתיב (ויקרא ה) ומעלה מעל בשגגה מקדשי ה' (יומא נט.). והרי תרומת הדשן. כל בקר תורם מדשן המזבח מלא מחתה ונותנו אצל המזבח ונבלעת שם במקומה, כדכתיב והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה וגו' ושמו אצל המזבח, מלמד שטעון שימה וגניזה, אלמא אסור בהנאה (חולין קיז. וכעי"ז זבחים מו.) ובבגדי כהונה. ארבעה בגדי לבן שכהן גדול נכנס בהן לפני ולפנים ביום הכפורים וטעונין גניזה עולמית ואין הדיוט עובד בהן כל השנה ולא כ"ג ליום כפורים אחר, כדכתיב ופשט את בגדי הבד והניחם שם (חולין שם וכעי"ז זבחים שם). וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. מדלא כתיב אחד ונגמרו כולהו מיניה (קדושין כד.) מדהדר כתביה לאידך ולא ילפא מחבריה שמע מינה דוקא הוי קאמר (פסחים מה.). והניחם שם. גבי בגדי יום הכפורים כתיב ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם (יומא יב:). ראוין הן לכהן הדיוט. כל השנה, שכהן הדיוט משמש בהן כאבנט כלים (חולין שם). ועגלה ערופה. אע"פ שנעשית מצותה אסורה בהנאה, דכתיב וערפו שם, שם תהא קבורתה (שם). הכניסה לרבקה ודשה. בעגלה ערופה קאי, רבקה קופל"א בלע"ז, שמדבקים שלש בהמות או ארבעה באלומיהן זו אצל זו ודשים הדישה (ב"מ ל.). כשירה. הואיל ולא נתכוין לשתוק (שם). בשביל שתינק ותדוש. שכיוונה אמה דשה והכניסה את הבת לשם שתינק ואף נתכוין שתדוש (שם).

ושמו אצל המזבח, ובבגדי כהונה נמי אחר שנעשה מצוותן [יש בהם מעילה] כדכתיב והניחם שם, לאו משום דטעונין גניזה הוא, וכיון שטעונין גניזה בהקדשתן קיימי ומועלין בהן, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין מהן ואליבא דר' דוסא דאמר אבל ראוין הן לכהן הדיוט, ליכא למימר טעונין גניזה, הוא מפיק בגדי כהונה ומעייל עגלה ערופה דכתיב וערפו שם את העגלה בנחל. ולמאן דאמר מלמדין מיעט רחמנא (בבגדי כהונה) [בתרומת הדשן] ושמו אצל המזבח, כלומר זה טעון גניזה ולא זולתו, ובעגלה ערופה כתיב וערפו שם את העגלה. העגלה הערופה שם תהא העגלה ולא זולתה. הני אין מידי אחרינא לא.

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יב [רב אלפס כאן ובע"ז פ"ב ד' שלח:]:
לח ב מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ה:
לט ג מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הל' כג:
מ ד מיי' פ"ה מהלכות מעילה הל' יו סמג עשין רי:
מא ה מיי' פ"ב מהל' כלי המקדש הל' י:
מב ו שם הלכה ט:
מג ז מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה טז:
מד ח מיי' פ"ב מהל' תמידין ומוספין הלכה טו [ופ"ג מהל' מעילה הל' יד]:
מה ט מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ה:
מו י מיי' פ"א מהלכות פרה הלכה ז:

לעזי רש"י

קופל"א. צמד.

מוסף תוספות

א. והוי כמו שכתוב במעילה אכילה. תוס' ר"פ. ב. ואפי' שלא כדרך הנאה אסור. תוס' שאנץ. ג. אלא דבעי לתרוצה אליבא דכ"ע. מי' הר"ן. ד. לפי שהוא חופר כלאחר יד. שם. ה. אלמא דאפי' איסורא ליכא. תוס' הרא"ש. ו. [ו]אונס הוא. שם.

רבינו חננאל

וסמיך אביי אהא דרבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב ודורש כל היום כולו בצלו של היכל. ודחי רבא שאני התם דהיכל דלתוכו הוא עשוי, ואין קדושה בצלו. **רבא** אמר מהא דתנן במדות לולין היו פתוחין בעליות קדשי קדשים שבהן היו משלשלין האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים, ש"מ דהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אסור. ודחי אביי מעלה עשו דהא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. **איכא דאמרי** רבא הוה מסתייע מזה דהוה דאיק אין בהן משום מעילה הא איסורא איכא, מאי לאו באותם העומדים בפנים דלא אפשר, וכיון דמכווני אסיר. ודחינן לא לאותן העומדים בחוץ דאפשר שלא יעמדו ולפיכך מעילה ליכא איסורא איכא. **ואיני** דריח אין בו מעילה, והתנינן המפטם את הקטרת להתלמד בה, למוסרה לצבור פטור. להריח בה חייב, המריח פטור אלא שמעל. ושנינן האי דתני ריח אין בו מעילה, לאחר שתעלה תמרתו היא שנויה, מאי טעמא דהא אתעבידא מצוותה, והא דתני המריח פטור אלא שמעל בדלא איתעבידא מצוותה. **איני** והרי תרומת הדשן דאתעבידא מצוותה ומועלין בה. ושנינן משום דכתיב בתרומת הדשן

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות